

O jednotlivých účinkoch zasvätenia

Rudolf Steiner

K zásadám pravej tajnej vedy patrí, aby sa jej ten, kto ju rozvíja, venoval pri plnom vedomí. Nemá podnikat' nič, nemá cvičiť to, čoho účinok nepozná. Učiteľ tajnej vedy, ktorý niekomu radí alebo dáva pokyny, informuje zároveň žiaka, čo tým nastáva v jeho tele, duši, duchu usilujúcim sa o vyššie poznanie.

Uvedme niekoľko účinkov na dušu žiaka. Len kto takéto veci pozná, môže začať pri plnom vedomí cvičenia vedúce k poznaniu nadzmyslových svetov. A len ten je pravým tajným žiakom. Každé tápanie v temnotách sa v tajnom školení prísne zakazuje. Kto nechce pri svojom školení kráčať s otvorenými očami, môže sa stať médiom, ale aby sa v zmysle tajnej vedy stal jasnovidcom, na to nestačí.

Kto v tomto zmysle vykonáva cvičenia podľa predchádzajúcich kapitol, u toho nastanú od začiatku určité zmeny, vnímané jasnovidcom, a to v tzv. duševnom organizme. Sú to akési duševné svetelné obrazy a uprostred nich sa nachádza fyzické telo človeka.⁷ V tomto organizme sa duchovne odrážajú pudy, žiadostivosti, náruživosti, predstavy atď. Zmyselná túžba sa v ňom javí ako tmavo-červenkasté vyžarovanie určitej formy. Vyhranení pojem človeka mysliaceho logicky sa pociťuje ako žltkastý útvar so zreteľnými obrysami. Nejasná myšlienka popletenej mysle sa vidí ako útvar s neistými obrysami. Myšlienky človeka jednostranných a obmedzených názorov majú ostré, ale nehybné obrysy, myšlienky ľudí prístupných iným názorom vidieť v pohyblivo sa meniacich obrysoch atď.⁸

Čím viac pokročí človek vo svojom duševnom vývoji, tým viac jeho duševný organizmus nadobúda pravidelnejšiu členitosť. U človeka s nevyvinutým duševným životom je duševný organizmus zmätený, nerozčlenený. Ale jasnovidec môže aj v ňom vnímať isté útvary, zreteľne vystupujúce z pozadia. Tiahnú sa od vnútrajška hlavy po stred fyzického tela. Budia dojem akéhosi samostatného tela s určitými orgánmi. Možno ich vnímať v blízkosti určitých fyzických častí tela: prvý orgán približne medzi očami, druhý pri hrtane, tretí blízko srdca, štvrtý pri žalúdočnej jamke a napokon piaty, a šiesty nachádzame v spodnej časti tela. Znalci tajnej náuky nazývajú tieto útvary „kolesami“ (čakrami), alebo „lotosovými kvetmi“. Podobajú sa totiž na akési koleso alebo kvet, avšak výraz nie je o nič, výstižnejší, ako keď v nemčine nazývame pľúcne laloky „krídlami“. V oboch prípadoch ide len o obrazné označenie. Jedným slovom, „lotosové kvety“ nevyvinutého človeka sú temnej farby a nehýbu sa. U jasnovidca sú v pohybe a žiaria vo farebných odtieňoch. Aj u média je tomu podobne. Odlišnosťami sa nebudeme na tomto mieste zapodievať. Ak potom začne žiak cvičiť, rozžiaria sa lotosové kvety a neskôr začnú aj krúžiť. To je znamenie začínajúcej sa jasnovideckej schopnosti. Lebo tieto „kvety“ sú zmyslové orgány duše. Ich otáčanie vyjadruje vnímanie nadzmyslového. Nik nemôže vnímať nič nadzmyslové, kým sa týmto spôsobom ňo nevyvinú astrálne orgány.

Duchovný zmyslový orgán v blízkosti hrtana umožňuje, jasnovidné sledovať spôsob myslenia inej duše a hlbšie vidieť do skutočných zákonov prírodných javov. Orgán v blízkosti srdca umožňuje jasnovidné poznanie spôsobu, ako iné duše *zmýšľajú*. Kto v sebe vypestuje, môže poznať aj určité hlbšie sily u zvierat a rastlín. Pomocou zmyslu v blízkosti tzv. žalúdočnej jamky získava poznatky o schopnostiach a nadaní duše: človek môže získať aj prehľad o tom, čo je úlohou zvierat, rastlín, nerastov, kovov, atmosférických javov a pod. v prírodnom organizme.

7 Popis pozri v autorovom diele „Teozofia“.

8 Pri všetkých nasledujúcich opisoch treba dbať na to, že napríklad pri „videní“ jednej farby sa myslí duchovné videnie. Keď jasnozrivé poznanie hovorí: „vidím červenú“, tak to znamená, „mám v duševno-duchovnej oblasti zážitok, ktorý sa môže prirovnať k fyzickému zážitku pri vnímaní červenej farby“. Len preto, že jasnovidnému poznaniu je v takomto prípade celkom prirodzené povedať „vidím červenú“, používa sa tento výraz. Keď si to neuvedomíme, môžeme ľahko farebnú víziu zamieňať so skutočným jasnovidným zážitkom.

Orgán v blízkosti hrtanu má 16 lupeňov, pri srdci 12, v okolí žalúdočnej jamky 10 atď.

Určité duševné procesy súvisia práve s vyvinutím týchto zmyslových orgánov. A kto týmito duševnými procesmi prechádza tak, ako je určené, prispeje k rozvoju príslušných duchovnozmyslových orgánov. „Osem lupienkov šestnásť- lupeňového lotosového kvetu“ sa vyvinulo už v dávnej minulosti vývoja človeka. Sám človek k tomu nijako neprispel. Dostal to od prírody ako dar, keď sa ešte nachádzal v stave snového, otupeného vedomia. Už na tomto stupni vývoja ľudstva boli tieto lupene aktívne. Ale onen druh činnosti sa hodil len k otupenému vedomiu. Keď sa vedomie rozjasnilo, lupene stemneli a prerušili svoju činnosť. Druhých osem lupeňov môže človek rozvíjať sám pomocou vedomých cvičení. Pod ich vplyvom začne celý lotosový kvet žiariť a dáva sa do pohybu. S každým lupeňom súvisí nadobudnutie určitých schopností. Ale ako sme práve uviedli, vedome si môže z nich človek vyvinúť iba osem: ostatných osem sa zjavuje samo od seba.

A vývoj takto pokračuje ďalej: Človek si musí pozorne a starostlivo všímať určité duševné procesy, ktoré obvykle koná nedbalo a nepozorné. Jestvuje osem takýchto procesov. Prvý z nich je spôsob *osvojovania si predstáv*. Človek sa úplne spolieha na náhodu. Počuje a niečo vidí a podľa toho si utvára pojmy. Pokiaľ to koná takýmto spôsobom, zostáva šestnásťlupeňový lotosový kvet úplne pasívny. Začína účinkovať až vtedy, keď človek začne v tomto smere so seba výchovou. Preto musí byť pozorný a dávať si pozor na svoje predstavy. Každá predstava má preň mať zmysel. Má v nej vidieť posolstvo, zvesť o veciach vonkajšieho sveta. A nemá sa uspokojiť s predstavami bez takéhoto zmyslu. Celý výber pojmov má regulovať tak, aby sa mu stal verným zrkadlom vonkajšieho sveta. Jeho snaha sa má zameriavať na odstránenie nesprávnych predstáv zo svojej duše. Druhý duševný proces sa podobne týka *rozhodnutí* človeka. Aj o najbezvýznamnejšej veci sa má rozhodnúť iba po opodstatnenom, plnom uvážení. Každé bezmyšlienkovité konanie a každú bezvýznamnú činnosť má odstrániť zo svojej duše. Má mať pre všetko dobre uvážené dôvody. A k čomu ho nevedie významný dôvod, toho sa má zriecť. Tretí proces sa vzťahuje na *reč*. Z úst žiaka má zaznieť len slovo, ktoré má svoj zmysel a význam. Každý rozhovor len s cieľom zhovárania sa, ho zvádza z cesty. Obvyklému spôsobu zábavy, keď sa hovorí o všetkom možnom bez ladu a skladu, sa má žiak vyhýbať. Pritom sa však nemá vyhýbať styku s ľuďmi. Práve v styku s nimi sa má jeho reč dostať na úroveň, kde má všetko, o čom hovorí, svoj význam. S každým sa porozpráva, každému dá odpoveď, ale v každom smere to robí premyslene. Štvrtý duševný proces spočíva v *usporiadanosti vonkajšieho konania*. Žiak sa snaží svoje konanie viesť tak, aby súhlasilo s činmi jeho druhov a s procesmi v jeho okolí. Nekoná nič, čo iných vyrušuje alebo pohoršuje, čo je proti tomu, čo sa okolo neho deje. Snaží sa svoje konanie usmerniť tak, aby sa harmonicky včleňovalo do jeho okolia, životného postavenia a pod. Ak je k činnosti podnietený niečím iným, starostlivo skúma, ako by na tento podnet mohol čo najúčinnšie odpovedať. Piaty bod spočíva v *organizácii harmonického života*. Žiak sa musí usilovať žiť v súlade s princípmi prírody a ducha. V ničom sa neprenáhliť a nebyť pohodlný. Zhona a nedbalosť mu majú byť rovnako vzdialené. Na život hľadí ako na prostriedok práce a podľa toho sa riadi. Venuje sa starostlivosti o svoje zdravie a svoje návyky si usporiada tak, aby to viedlo k vyrovnanému (harmonickému) životu. Šieste sa týka *ľudského snaženia*. Žiak skúma svoje schopnosti a to, čo vie, a riadi sa týmto seba poznáním. Nesnaží sa konať nič, čo leží za hranicami jeho síl, ale ani nezanedbáva to, čo je v ich dosahu. Na druhej strane si vytyčuje také ciele, ktoré súvisia so vznešenými povinnosťami človeka. Ako súčasť ľudského stroja sa doň nezačleňuje bezmyšlienkovite, ale usiluje sa pochopiť svoje úlohy, vidieť za ne a ponad všetko všedné. Vždy sa snaží vykonávať svoje povinnosti čo najlepšie a najdokonalejšie. Nič neminie žiaka tak, že by mu to nevniklo myšlienku zhromažďovať skúsenosti, ktoré sú preňho v živote užitočné. Ak niečo vykonal nesprávne a nedokonale, stáva sa mu to podnetom, aby neskoršie vykonal niečo podobné lepšie a dokonalejšie. Ak pozoruje konanie iných, robí to s týmto cieľom. Usiluje sa nadobudnúť bohatý poklad skúseností a čerpať z neho vždy poučenie. A nič nekoná tak, aby sa neobzrel späť na zážitky, ktoré mu môžu pomáhať v jeho rozhodnutiach a činoch. Napokon, ôsme je toto: Žiak musí občas *nazrieť do svojho vnútra*, musí sa pohrúžiť do seba, starostlivo sa radiť sám so sebou, formovať svoje životné zásady a skúmať ich, prejsť v myšlienkach svoje znalosti; zvážiť svoje povinnosti, premýšľať nad obsahom

a cieľom života atď. Napokon o tom všetkom sme už hovorili v predchádzajúcich kapitolách. Teraz sme ich uviedli len so zreteľom na vývoj šestnásťlupeňového lotosového kvetu. Ich nacvičovaním sa stáva tento kvet dokonalejším. Lebo toto sú cvičenia, ktoré rozhodujú o tom, či sa vyvinie dar jasnovidnosti. Čím viac sa zhoduje to, čo človek myslí a hovorí s procesmi vonkajšieho sveta, tým rýchlejšie sa v ňom tento dar vyvinie. Kto myslí alebo hovorí nepravdu, ničí v sebe časť zárodku šestnásťlupeňového lotosového kvetu.

Pravdivosť, úprimnosť, česťnosť sú v tomto ohľade budujúce sily, lživosť, faloš a nečesťnosť ničivé sily. A žiak tajnej vedy musí vedieť, že tu nejde len o „dobrý úmysel“, ale o skutočný čin. Ak si myslím a vyslovím niečo, čo sa prieči skutočnosti, poškodím svoj zmyslový orgán, navzdory tomu, že si myslím, že to robím v najlepšom úmysle. Potom pochodí žiak ako dieťa, ktoré sa popáli, lebo chce chytiť oheň, aj keď tak urobí len z nevedomosti. Usmernenie uvádzaných duševných procesov charakterizovaným spôsobom dáva tomuto šestnásťlupeňovému lotosovému kvetu možnosť zažiarit v nádherných farbách, uvádza ho do zákonitého pohybu. Pritom stojí za pozornosť, že sa spomenutý dar jasnovidnosti nemôže zjaviť, kým sa duša nedostane na určitý stupeň vývoja. Kým je takýto životný spôsob spojený s námahou, tento dar sa nezjaví. Kým si treba dávať pozor na znázornené procesy, človek ešte nie je dostatočne zrelý. Až keď dospeje tak ďaleko, že týmto spôsobom žije tak samozrejme ako predtým v bežnom živote, potom sa ukážu prvé známky jasnovidnosti. Spomenuté veci už nebudú znamenať námahu, stanú sa prirodzeným spôsobom života. Potreba stále sa pozorovať a nútiť sa k tomuto životnému spôsobu už nemá svoje opodstatnenie. Všetko už musí byť návykom. Existujú návody, podľa ktorých nastáva rozvinutie šestnásťlupeňového lotosového kvetu ináč. Všetky takéto pokyny pravá tajná veda zavrhuje, pretože vedú k podlomeniu telesného zdravia a morálnej skaze.

Možno ich splniť ľahšie než tie, ktoré sme opísali. Tieto sú zdĺhavé a namáhavé. Vedú však bezpečne k cieľu a môžu mravne len posilňovať.

Zdeformovaný vývoj lotosového kvetu má za následok nielen ilúzie a fantastické predstavy v prípade, že sa už ukazuje určitá jasnovidnosť, ale aj zmätky a stratu opory v bežnom živote. Takou to deformáciou sa stáva človek ustrašeným, márnomyseľným, namysleným, tvrdohlavým a pod., aj keď predtým tieto vlastnosti neboli uňho nápadné. Povedali sme, že zo šestnástich lupeňov tohto lotosového kvetu sa vyvinulo osem už v dávnej minulosti a že sa v priebehu tajného školenia opäť samočinne objavia. Žiak sa musí o rozvinutie ďalších ôsmich lupeňov veľmi starostlivo usilovať. Ak bolo školenie chybné, môže sa ľahko stať, že zasvietia len dávno vyvinuté lupene, kým nové, ktoré treba zveľaďovať, zakrpatujú. Stane sa to vtedy, ak sa pri školení nebude dostatočne prihliadať na logické a rozumové myslenie. Je mimoriadne dôležité, aby bol žiak tajnej vedy rozumný a jasnozrivo mysliaci človek. A ďalej je dôležité, aby sa o čo najväčšiu zreteľnosť usiloval aj v rečovom vyjadrení. Ľudia, ktorí začínajú tušiť niečo nadzmyslové, sa o týchto veciach radi rozhovoria. Následkom toho sa zastavia v správnom vývoji. Čím o týchto veciach budeme menej hovoriť, tým lepšie pre nás. Iba tomu je dovolené rozprávať, kto už dospel k určitej zrelosti. Na začiatku školenia sa žiaci zvyknú čudovať, ako málo je duchovne vyškolený jedinec, „zvedavý“ na ich zážitky. Najzdravšie by bolo, keby o nich pomlčali a nehovorili o úspechu alebo neúspechu vo vykonávaných cvičeniach alebo o tom, ako dodržiavajú pokyny. Lebo duchovne vyškolený má k dispozícii celkom iné pramene, ak chce svoj pokrok posúdiť, ako sú ich priame oznámenia. Osem príslušných lupeňov zo šestnásťlupeňového lotosového kvetu pri takých oznámeniach vždy o niečo stvrдне, hoci by mali zostať mäkké a poddajné. Ozrejmime si to na príklade. Dovoľujem sa nejakú správu a okamžite si o nej vytvorím úsudok. Potom príde ďalšia správa, ktorá je odlišná od prvej. To ma donúti pozmeniť môj hotový úsudok. A následkom bude: nepriaznivý vplyv na môj šestnásťlupeňový lotosový kvet. Situácia by bola úplne iná, keby som sa bol na začiatku zdržal úsudku, keby som bol v celej veci vnútorne, v myšlienkach, pomlčal, kým by som nedospel k bezpečne overeným údajom. Opatrnosť pri tvorení a vyslovovaní úsudkov sa stane charakteristickým znakom žiaka. Pomocou toho rastie jeho citlivosť voči dojmom a skúsenostiam, ktoré necháva mlčky pôsobiť v sebe, aby získal väčšiu oporu pre svoj úsudok. Sú to modročervenkasté a ružovo-červenkasté odtiene, ktoré sa pri takejto zdržanlivosti zjavujú v lotosových kvetoch, kým inak to bývajú odtiene tmavočervené a oranžové. Podobne ako šestnásťlupeňový sa formuje aj dvanásťlupeňový lotosový kvet v oblasti srdca. Aj u dvanásťlupeňového lotosového kvetu bolo šesť lupeňov u človeka v jeho dávnom

vývojovom štádiu už vyvinutých a činných. Preto týchto šesť lupeňov netreba v tajnom školení zvlášť rozvíjať: zjavia sa sami a začnú sa otáčať, ak sa pracuje na ostatných šiestich. Aby sa tento vývoj podporil, opäť musí dať vedome človek určitým duševným činnostiam konkrétny smer. Teraz si treba ujasniť, že vnemy jednotlivých duchovných alebo duševných zmyslov majú odlišný ráz. Dvanásťlupeňový lotosový kvet sprostredkuje iné vnímanie ako šesťnásťlupeňový. Tento vníma útvary. Myšlienkový svet duše a zákony prírodných javov sa zjavujú u šesťnásťlupeňového kvetu v *útvoroch*. Nie sú to však meravé, nehybné útvary, ale pohyblivé, životaplné formy. Jasnovidec, u ktorého je tento zmysel už dávno vyvinutý, môže pre každý druh myslenia, pre každý prírodný zákon menovať tvárnosť, v ktorej nachádzajú svoje vyjadrenie. Napríklad, myšlienka pomstychtivosti sa oblieka do ostnatej figúry s hrotmi, dobrosrdečná myšlienka má často tvar otvárajúceho sa kvetu atď. Usporiadané a významné myšlienky sú pravidelné, súmerné - nejasné myšlienky majú rozstrapkané obrysy.

Celkom iné vnemy vyjadrujú *dvanásťlupeňové lotosové kvety*. Druh týchto vnemov možno správne charakterizovať približne tak, že ich budeme nazývať *duševné teplo* a na druhej strane *duševný chlad*. Jasnovidec, ktorý tento zmysel má, cíti prúdenie z postáv vnímaných pomocou šesťnásťlupeňového lotosu aj ako duševné teplo, alebo duševný chlad. Povedzme, že by si určitý jasnovidec vypestoval len svoj šesťnásťlupeňový kvet, ale svoj dvanásťlupeňový už nie. V takomto prípade by zazrel pri dobroprajnej myšlienke iba tvar. Iný, ktorý si vyvinul už obidva orgány, zbadá ešte aj prúdenie tejto myšlienky, ktorá sa dá pomenovať len duševným teplom. V tajnom školení sa nikdy nerozvíja jeden orgán bez rozvíjania druhého - uvedenú vec považujeme len za ozrejmienie. Jasnovidec si vypestovaním dvanásťlupeňového lotosového kvetu otvára aj hlboké chápanie prírodných dejov. Všetko, čo sa zakladá na raste, vývoji, vyžaruje duševné teplo: všetko, čo je v stave zániku, pustnutia, odumierania, prichádza s charakterom duševného chladu.

Pre vyvinutie tohto zmyslu platí nasledovné: Prvá vec, ktorú si žiak v tomto smere všimne, je usporiadanosť svojho chodu myšlienok (ovládanie myšlienok). Ako sa šesťnásťlupeňový lotosový kvet začína rozvíjať pomocou pravých, významných myšlienok, tak sa rozvíja dvanásťlupeňový ovládaním myšlienok. Nezoradené, prelietavé, náhodné myšlienky znetvoria výzor tohto lotosového kvetu. Čím viac vyplýva jedna myšlienka z druhej, čím je tu väčšia možnosť vyhnúť sa všetkému nelogickému, tým skôr nadobúda tento zmyslový orgán primeranú formu. Ak žiak tajnej vedy zakúsi nelogické myšlienky, nech si vo svojej mysli hneď vybaví to správne. Ak chce svoj vývoj podporiť, má sa vyhýbať takému prostrediu, kde nevládne logika. A nemá v sebe cítiť tlak naprávať hneď všetko, čo je v jeho okolí nelogické. Celkom tíško myšlienky doliehajúce naň zvonka uvedie do vnútorne logického a dômyselného smeru. A usiluje sa vo svojich myšlienkach tento smer všade udržať. Druhá vec je: treba vnášať takú istú dôslednosť aj do svojho konania (ovládanie skutkov). Každý druh nestálosti a nesúladu v konaní prináša tomuto lotosovému kvetu zánik. Žiak odvodzuje svoj čin logicky z predošlého. Kto dnes koná v inom zmysle ako konal včera, nikdy tento charakterizovaný zmysel nevyvinie.

Tretia vec je výchova k vytrvalosti. Žiak tajnej náuky sa od vytýčeného cieľa, kým ho považuje za správny, nedá odvieť takými, či onakými vplyvmi. Prekážky sú preňho vzpruhou, aby ich zdolal, neodrádzajú ho. Štvrté je, trepezlivosť voči ľuďom, iným bytostiam i skutočnostiam. Žiak tajnej náuky v sebe potláča každú zbytočnú kritiku nedokonalého, zlého, snaží sa skôr všetko, čo sa k nemu blíži, chápať. Jeho účasť plná pochopenia je ako slnko, ktoré neodopiera svoje svetlo nedobrému. Ak sa žiak stretne s nejakým zlom, nevyčerpáva sa v odsudzujúcich citových výlevoch, ale berie to ako nutnosť, a kým stačí so silami, usiluje sa túto vec obrátiť na dobré. Názory iných neposudzuje len zo svojho pohľadu, snaží sa vžiť do polohy druhého. Piata vec je nezaujatosť voči javom života. V tejto súvislosti sa hovorí o „viera“, či „dôvera“. Žiak sa blíži ku každému človeku, bytosti, s takouto dôverou. Ak sa mu niečo oznámilo, nepovie nikdy: neverím tomu, lebo to protirečí môjmu doterajšiemu názoru. Naopak: v každom okamihu je pripravený preskúmať a opraviť svoj názor. Ostáva vždy vnímavý na všetko, s čím príde do styku. Nenecháva priestor malomyseľnosti a pochybovačnosti. Ak má určitý úmysel, má i vieru v silu tohto úmyslu. Túto vieru mu nemôže vziať ani sto neúspechov. Je to viera, ktorá „hory prenáša“. Šieste je nadobudnutie určitej životnej vyrovnanosti. Žiak tajnej vedy sa snaží zachovať si svoju vyrovnanú náladu v smútku i radošti. Stáva sa mu cudzie kolísanie medzi „prehnanou veselosťou“ a skleslosťou „na smrť“. Nešťastie a nebezpečenstvo ho nachádza obrneného práve tak, ako šťastie a úspech.

Čitatelia spisov duchovnej vedy poznajú „šesť vlastností“, ktoré musí rozvíjať ten, kto sa usiluje o zasvätenie. Tu nám ide o to, aby sme vysvetlili ich súvis s duševným orgánom (zmyslom), ktorý sa nazýva dvanásťlupeňový lotosový kvet. Tajné školenie môže prísť aj s inými, zvláštnymi pokynmi, ktoré taktiež umožňujú dozrieť dvanásťlupeňovému lotosovému kvetu, ale i vtedy závisí pravidelná forma tohto orgánu od vývoja menovaných vlastností. Ak je tento vývoj zanedbávaný, stane sa orgán karikatúrou

seba samého. A ak je tu pritom určitý dar jasnovidnosti, môžu sa spomenuté vlastnosti zvrhnúť. Človek sa môže stať voči svojmu okoliu zvlášť netrepezlivým, ochablým, alebo odmietavým. Môže sa stať napr. citlivým na zmýšľanie iných a začne sa im vyhýbať, alebo ich nenávidieť. Dospeje to niekedy až tak ďaleko, že duševný chlad, ktorý ním prenikne pri názoroch preň nesympatických, mu znemožní počúvať, alebo sa bude správať odmietavo zvlášť odsúdeniahodným spôsobom.

Ku všetkému tu povedanému môžeme pridať aj určité predpisy, ktoré dostávajú žiaci od svojich učiteľov len ústne a tým nastáva primerané zrýchlenie vývoja lotosového kvetu. Ale aj samotné naše pokyny uvádzajú napospol do pravého tajného školenia. Pre toho, kto tajné školenie nemieni, alebo nemôže absolvovať, je užitočné, ak si svoj život zariadi v udanom smere. Lebo účinok, i keď pomalý, sa objaví v duševnom organizme v každom prípade. Pre žiaka tajného školenia sú tieto zásady neodpušiteľné. Keby sa pokúšal o tajné školenie bez ich dodržiavania, mohol by vojsť do vyšších svetov len s nepostačujúcimi myšlienkovými očami: namiesto poznania pravdy by bol potom vystavený o- mylom a ilúziám. Stal by sa síce do istej miery jasnovidným, ale v podstate by podliehal väčšej slepote než predtým. Lebo prv stál uprostred zmyslového sveta pevne a mal v ňom určitú oporu, teraz sa ale díva za zmyslový svet a ten ho má- tie: lebo ešte nestojí bezpečne vo vyššom svete. Možno ani nerozozná pravdu od omylu a celkom stratí svoj životný smer. Práve preto je natoľko potrebná trepezlivosť. Neslobodno nikdy zabudnúť, že duchovná veda vo svojich návodoch smie zachádzať len tak ďaleko, ako je potrebné pre usporiadaný vývoj „lotosových kvetov“. Vznikli by zbytočné karikatúry týchto kvetov, keby mali byť privedené k dozretiu, skôr než dosiahnu žiadúcu formu. Lebo špeciálne návody duchovnej vedy prinášajú zrelosť, ale formu im dáva opisovaný spôsob života.

Zvlášť jemný ráz si vyžaduje duševná starostlivosť potrebná na vyvinutie desaťlupeňového lotosového kvetu. Lebo tu ide o to, aby sa žiak naučil vedome ovládať samotné zmyslové vnemy. Pre budúceho jasnovidca je to zvlášť potrebné. Iba tak sa mu podarí obísť prameň nespočetných ilúzií a duchovných svojvoľností. Človek si obyčajne ani neujasní, akými okolnosťami sú ovládané jeho nápady, spomienky a čo ich vyvoláva. Povedzme si nasledovný prípad. Nieкто cestuje vo vlaku. Je pohrúžený do myšlienok. Zrazu sa jeho myšlienka obracia úplne iným smerom. Spomenie si na zážitok spred pár rokov a spradie ho so svojou terajšou myšlienkou. A ani nezbadá, že sa jeho zrak obrátil smerom von, cez oblok, kde zazrel podobnú osobu, akú videl vo svojom zážitku. Čo videl, nedospeje ani po uvedomenie, on si uvedomí len účinok. Preto verí, že mu vec prišla na um „sama“. Čo všetko v živote takto nevzniká. Votkávame do svojho života veci, ktoré sme sa dozvedeli, o ktorých sme čítali, pričom nevnášame do vedomia súvislosť. Nieкто neznaša napr. určitú farbu: nevie však, že je to preto, lebo učiteľ, ktorý ho dlhé roky „týral“, nosil oblek takejto farby. Nespočetné ilúzie spočívajú v týchto súvislostiach. Veľa vecí sa vtlača do duše, pričom neboli pojaté, vžitie do vedomia. Môže sa stať, že si nieкто prečítal v novinách správu o smrti známej osobnosti, ktorú poznal. A začne s určitosťou tvrdiť, že to už včera „vopred tušil“, aj keď nič nepočul, a nevie, čím by túto domnienku mohol podložiť. Je však pravdou, že sa sama z ničoho nič urýchlo objavila myšlienka: táto osoba umrie. Len jedno si nevšimol. Pár hodín predtým, čo v ňom „včera“ skrsla táto myšlienka, bol na návšteve u známeho. Na stole ležali noviny. Nečítal ich. Ale nevedomky padol jeho zrak na správu o ochorení tejto osoby. Tento svoj dojem si však neuviedol. A výsledkom bolo „tušenie“. Keď si tieto veci uvážime, prídeme na to, aký je to prameň rôznych ilúzií a fantázií, čo všetko sa v týchto okolnostiach skrýva. Takýto prameň musí upchať každý, kto si chce vypestovať svoj desaťlupeňový lotosový kvet. Lebo pomocou neho možno v duši vnímať hlboko utajené vlastnosti. Ale týmto vnemom možno prisúdiť pravdivosť iba vtedy, ak sa celkom oslobodíme od opisovaných omylov. Preto je nutné, aby sme ovládli to, čo na nás pôsobí z vonkajšieho sveta. Treba dosiahnuť, aby sme vnemy, ktoré nechceme prijať, skutočne vylúčili. Takúto schopnosť možno vyvinúť len aktívnym vnútorným životom. Musíme vedieť v našej vôli nechať pôsobiť len veci, ktoré pozorujeme, a vymaniť sa z dojmov, ku ktorým sa neobraciame schválne. Čo vidíme, musíme chcieť vidieť a čomu nevenujeme pozornosť, to tu vskutku nemá byť. Čím bude dnes vnútorná práca živšia, energickejšia, tým prv to človek dosiahne. Žiak tajného školenia sa musí vyhnúť každému bezmyšlienkovitému obzeraniu sa a načúvaniu. Preňho má existovať len to, na čo zaostrie svoj sluch a uprie svoj zrak. Musí sa cvičiť v tom, aby ani v najväčšej trme-vrme nemusel nič počuť, ak nechce: svoje oko má urobiť nevnímavým na veci, na ktoré sa úmyselne nepozera. Má byť chránený duševným pancierom voči všetkým nevedomým vnemom. Hlavne myšlienkovému svetu ako takému musí v tomto smere venovať starostlivosť. Nastolí myšlienku a pokúsi sa domyslieť ďalej to, čo môže celkom vedome, v úplnej slobode, naviazať na túto myšlienku. Ak chce myšlienku spojiť s ďalšou, starostlivo uváži, kde sa druhá myšlienka pripojila k pôvodnej. A ide ešte ďalej. Proti odporu voči niečomu bojuje tak, že sa snaží nadviazať s vecou vedomý

vzťah. Tým vnika do jeho duševného života stále menej nevedomých prvkov. Len takouto sebadisciplínou nadobúda desaťlupeňový lotosový kvet žiaducu tvárnosť. Duševný život žiaka sa musí stať pozorne vedeným životom a musí sa vyhýbať všetkému, na čo nechce, či nemá upriamiť pozornosť. Ak sa k takejto sebadisciplíne pridá meditácia, zhodujúca sa s pokynmi duchovnej vedy, lotosový kvet, nachádzajúci sa v okolí žalúdočnej jamky správne dozrie a všetko, čo nadobudlo opisovanými orgánmi len tvar a teplo, získa duchovné svetlo a farbu. Tým sa odhalia napr. talenty a schopnosti duší, ako aj sily a skryté vlastnosti prírody. Tak sa zviditeľní aura oživených bytostí: čo je okolo nás, ohlási nám svoje vlastnosti duševného rázu. Určite súhlasíme s tým, že práve vývoj v tejto oblasti si vyžaduje najväčšiu starostlivosť, lebo hra nevedomých spomienok je tu nesmierne živá. Keby to tak nebolo, veľa ľudí by malo tento orgán, lebo sa takmer hneď prejaví, ak má človek vo svojej moci svoje vnemy do takej miery, že sú podriadené len jeho pozornosti či nepozornosti. Iba keď prenecháva moc vonkajších zmyslov utlmeniu a otupeniu, zostáva neúčinný.

Ťažšie ako predošlý sa dá rozvíjať *šesťlupeňový lotosový kvet* (uprostred tela). Lebo tu sa treba snažiť o dokonalé ovládanie celého človeka prostredníctvom sebavedomia, takže telo, duša a duch sú prítomné v dokonalom súzvuku. Činnosti tela, sklony, náruživosť duše, myšlienky a idey ducha treba dokonale zladíť. Telo musí byť tak zušľachtené a očistené, aby sa jeho ústroje neusilovali o nič, čo nepraje duši a duchu. Telo nemá dušu hnať do žiadostí a náruživosti, ktoré sa protivia čistému a šľachetnému mysleniu. Ale na druhej strane nemá duch vládnuť ako otrokár nad dušou svojimi predpismi povinností a zákonov: sama ich má nasledovať z vlastnej náklonnosti. Povinnosť sa nemá nad žiakom vznášať ako hrozba, ktorej sa len neochotne podriaďuje, ale ktorú vykonáva, lebo má rád to, čo robí. Žiak tajného školenia musí vyvinúť slobodnú dušu, ktorá udržiava rovnováhu medzi zmyslovosťou a duchovnosťou. Musí dôjsť tak ďaleko, že sa smie oddať svojej zmyslovnosti, lebo i tá je už natoľko očistená, že stratila moc strhnúť ho dole. Nepotrebuje sa nútiť a krotiť svoje náruživosti, lebo sami idú po správnej ceste. Kým musí človek umŕtvovať svoje telo, nemožno ho pokladať za žiaka vyššieho stupňa. Cnosť, ku ktorej sa musí človek ešte nútiť, je preňho bezcenná. Kým má ešte v sebe túžbu, narúša to jeho napredovanie, aj keby sa proti tomu bránil. Ak sa niekto vyhýba určitému omamnému prostriedku, lebo sa chce očistiť tak, že sa zrieka pôžitku, bude mu to na osoh len vtedy, ak pre túto zdržanlivosť nepocíti jeho telo v nijakom ohľade ani najmenší príznak ťažkosti. Ak áno, potom sa tu ukázalo, že telo ešte túži po určitom prostriedku dráždenia a odriekanie je bezcenné. V takomto prípade sa môže stať, že sa človek zatiaľ musí zrieknuť svojho cieľa a čakať, kým nenastanú priaznivejšie pomery na zdolanie zmyselnosti - možno až v ďalšom živote. Rozumné zrieknutie saje v určitej situácii oveľa väčším výdobytkom ako snaha dosiahnuť určitú vec, čo za daných okolností niekedy nieje možné. Takéto rozumné odriekanie napomáha vývoj dokonca viac ako opačne.

Kto vyvinul šesťlupeňový lotosový kvet, dospeje k spojeniu s bytosťami, ktoré patria k vyšším svetom, ale len vtedy, ak sa ich existencia prejavuje v duševnom svete. Ale tajné školenie neodporúča vyvíjanie tohto lotosového kvetu prv, než sa žiak dostane ďalej po ceste, ktorou môže povzniesť svojho ducha do ešte vyššieho sveta. Tento vstup do vlastného duchovného sveta musí totiž vždy sprevádzať vývoj lotosového kvetu. Inak upadne žiak do zmätku a neistoty. Naučil by sa síce vidieť, ale chýbala by mu schopnosť správne posúdiť, čo vidí. Ale už v tom, čo sa žiada k rozvíjaniu šesťlupeňového lotosového kvetu, je určitá záruka proti zmätku a neistote. Lebo žiaka, ktorý dosiahol dokonalú rovnováhu medzi zmyslovosťou (telom) a myšlienkou (duchom), sa nepodarí ľahko pomýliť. Ale i taktu treba viac než len takúto záruku, ak vyvinutím šesťlupeňového lotosového kvetu začne človek vnímať také bytosti a útvary, ktoré patria svetu úplne odlišnému od sveta fyzických zmyslov. K istote v týchto svetoch mu nestačí vyvinutie lotosových kvetov, musí mať k dispozícii ešte aj vyššie orgány. Teraz máme hovoriť o vyvíjaní ešte vyšších orgánov: potom bude reč aj o iných lotosových kvetoch a o organizácii duševného tela iného rázu."

Opisované vyvíjanie duševného tela umožňuje vnímať nadzmyslové javy. Kto však chce v tomto svete skutočne vnímať, nesmie zostať stáť na tomto vývinovom stupni. Pohyblivosť lotosových kvetov sama osebe nestačí. Človek musí byť schopný s plným vedomím samostatne riadiť a ovládať pohyb svojich duchovných orgánov. Inak by sa stal hračkou vonkajších síl a moci. Aby sa ňou nestal, musí získať schopnosť vnímať „vnútorný hlas“. Preto má byť rozvíjané aj

éterické, nielen duševné telo.* Toto je jemné telo, ktoré sa jasnovidcovi javí ako akýsi dvojnásobník fyzického tela. Éterické telo je medzi fyzickým telom a duševným telom. Ak má niekto jasnovidné schopnosti, môže si odsugerovať pri plnom vedomí fyzické telo človeka, ktorý je pred ním. To zodpovedá na vyššom stupni presne cvičeniu „pozornosti od niečoho“. To, čo je pred ním, môže jasnovidec vo svojom vnímaní úplne vymazať a v takom prípade sa mu aj fyzické telo stane celkom priehľadné. Ak to urobí u človeka, ktorý stojí pred ním, zostane pred jeho duševným zrakom - okrem duševného tela - ešte aj tzv. éterické telo. Je obsiahlejšie než obe predošlé a aj ich prestupuje. Éterické telo má približne veľkosť a tvar fyzického tela, zaujíma približne rovnaký priestor ako fyzické telo. Je to nanajvýš jemný a jemne organizovaný útvar. Jeho základná farba sa líši od siedmich farieb spektra. Kto je schopný ho pozorovať, pozná farbu, ktorá v zmyslovom pozorovaní vlastne vôbec nejestvuje. Najskôr sa podobá na farbu broskyňového kvetu. V prípade, že chceme pozorovať éterické telo úplne samostatne, musíme aj duševné telo vymazať podobným cvičením pozornosti, ako predtým. Ak to neurobíme, vzhľad éterického tela sa prestupujúcim duševným telom úplne zmení.

Čiastočky éterického tela sú u človeka v ustavičnom pohybe. Nesčíselné prúdy ním tiahnu všetkými smermi. Tieto prúdy udržiavajú a regulujú život. Každé živé telo má takéto éterické telo. Majú ho rastliny, zvieratá, dokonca aj u minerálov môže starostlivý pozorovateľ badať jeho stopy. Spomenuté prúdy a pohyby sú celkom nezávislé od vôle i vedomia človeka, tak ako činnosť srdca alebo žalúdka vo fyzickom tele. Kým sa človek neujme vyvíjania nadzmyslových schopností, zostáva táto nezávislosť nenarušená. Lebo na určitom stupni znamená vyšší vývoj práve to, že k prúdom a pohybom nezávislým od vedomia pribudnú ďalšie, ktoré už človek vytvára vedome.

Len čo dospelo tajné školenie potiaľ, že príslušné lotosové kvety začínajú krúžiť, vykonal žiak už časť z toho, čo má za následok prebudenie konkrétnych prúdov a pohybov v jeho éterickom tele. Cieľom tohto vývoja je, aby sa v oblasti fyzického srdca vytvorilo akési centrum, odkiaľ vychádzajú prúdy a pohyby najrozličnejších duchovných farieb a foriem. Tento stredný bod v skutočnosti nie je púhy bod, ale veľmi zložitý útvar a prekrásny orgán. Žiari a duchovne sa trbliete v najrôznejších farbách a prejavuje sa v pravidelných tvaroch, ktoré sa rýchlo menia. Z tohto orgánu potom plynú ďalšie formy a farebné prúdy do ďalších častí tela, ale aj mimo nich: prenikajú celým duševným telom a ožarujú ho. Najdôležitejšie z nich však vedú k lotosovým kvetom. Prestupujú ich jednotlivé lupienky a riadia ich otáčanie: potom prúdia končekmi lupeňov von, aby sa napokon stratili v priestore. Čím je niekto vyspelejší, tým širší je okruh, v akom sa tieto prúdy šíria.

Dvanásťlupeňový lotosový kvet je vo zvlášť úzkom vzťahu s týmto stredným bodom. Ved' doňho bezprostredne vchádzajú spomínané prúdy. Ním potom prekračujú prúdenia najednej strane smerom k šestnásť a dvoj lupenovému, kým na druhej strane k osem, šesť a štvorlupeňovému lotosovému kvetu. V tomto usporiadaní je príčina, prečo treba pri tajnom školení venovať takú starostlivosť lotosovému kvetu s dvanásťmi lupeňmi. Keby sa tu dialo niečo chybné, narušil by sa vývin celej sústavy. Z toho, čo sme povedali, sa dá usúdiť, aké jemné a intímne je tajné školenie, ako presne treba dodržiavať predpisy, ak sa má všetko vyvíjať správnou cestou. Z toho je zrejme, že o pokynoch pre rozvinutie nad- zmyslových schopností môže hovoriť len ten, kto sám na sebe skúsil, čo u druhého mieni vypestovať, a je teda dokonale schopný zistiť, či budú mať jeho pokyny vsuktku úspech.

* Je samozrejmé, že výraz „duševné telo“ (ako aj niektoré ďalšie v duchovnej vede) podľa konkrétneho zmyslu slova obsahuje protirečenie. Tento výraz používame na zdôraznenie toho, že jasnovidné poznanie vníma niečo, čo sa v duchovnej oblasti prežíva podobne ako telo vo fyzickej.

Ak žiak tajného školenia vykoná, čo mu bolo pokynmi predpísané, vnesie do svojho éterického tela prúdy a pohyby harmonizujúce so zákonmi i s vývojom tohto sveta, kam človek patrí. Preto už pokyny zrkadlia obraz veľkých zákonov svetového vývoja. Tieto pokyny, ale aj ďalšie cvičenia, meditácie a koncentrácie majú znázornené pôsobenie. Ak ich správne uplatňujeme, dostávajú sa nami opisované účinky. Žiak nielen svoju dušu v určitých časových intervaloch úplne nasýtiť obsahom cvičení a absolútne sa nimi vnútorne naplniť. Aj keď sa pritom vychádza z niečoho celkom jednoduchého, je to spôsobilé vnútorne prehĺbiť najmä myslenie rozumom. Tým sa toto myslenie uvoľní a osamostatní od všetkých zmyslových dojmov a skúseností. Sústreď sa akoby v jednom bode, ktorý bude mať človek vo svojej moci. Tak sa vytvorí dočasný stredný bod pre prúdy éterického tela. Toto stredisko nie je ešte v oblasti srdca, ale v hlave. Jasnovidec to vidí ako východiskový bod pohybov. Iba také tajné školenie má zaručený úspech, ktoré vytvorí najprv tento stredný bod. Keby sa stred kládol hneď do oblasti srdca, budúci jasnovidec by síce mohol nazerať do vyšších svetov, ale nevidel by správne súvislosti medzi týmito vyššími svetmi a naším svetom zmyslov. A to je pre človeka na súčasnom stupni svetového vývoja bezpodmienečnou nutnosťou. Jasnovidec sa nesmie stať rojkom: musí si zachovať pevnú pôdu pod nohami.

Keď sa stredný bod dostatočne vyvinie, presunie sa nižšie a to do okolia hrtanu. To sa dosiahne ďalšími cvičeniami koncentrácie. Potom vyžarujú charakterizované pohyby éterického tela z tohto okolia. Osvetľujú duševný priestor v okolí človeka.

Ďalšie cvičenie dáva žiakovi schopnosť, aby si sám určil polohu svojho éterického tela. Toto záviselo predtým od síl prichádzajúcich zvonku a vychádzajúcich z fyzického tela. Ďalším vývojom sa človek stáva schopným pohybovať éterickým telom na všetky strany. Túto schopnosť spôsobujú prúdenia idúce približne pozdĺž oboch rúk a svoj stred majú v dvojlupeňovom lotosovom kvete v nadočnicovej oblasti. To nastáva tak, že vyžarovanie, vychádzajúce od hrtanu, sa zakrivuje a vlní smerom k dvoj lupenovému lotosovému kvetu, odkiaľ sa šíri v podobe vlnitých prúdov pozdĺž ramien a rúk. Potom sa tieto prúdy najjemnejším spôsobom rozvetvujú a vytvárajú akési pletivo, ktoré obopína ako sieťnica celé éterické telo. Kým predtým nemalo nijaké vonkajšie ohraničenie, takže životné prúdy z celkového „mora života“ prúdili bezprostredne von i dnu, teraz musia vonkajšie účinky preniknúť cez pletivo. Tak sa stáva človek citlivý na vonkajšie prúdy. Teraz nastal čas, aby celý systém prúdenia a pohybu zaujal svoj stred v oblasti srdca. Umožňuje to opäť pokračovanie v cvičeniach koncentrácie a meditácie. Takto sa dosiahol stupeň, keď je človek obdarený „vnútorným slovom“. Všetky veci získavajú preň nový význam. Možno ich duchovne počuť v ich najhlbšej podstate - z vlastnej bytosti hovoria k človeku. Naznačené prúdy ho privádzajú do spojenia s vnútrom tohto sveta, kam patrí. Človek začína prežívať život svojho okolia a môže tomu dať zaznievať v pohybe lotosových kvetov.

Tak vstupuje človek do duchovného sveta. Keď už dospel až sem, začína novým spôsobom chápať, čo vyriekli veľkí učitelia ľudstva. Buddhove slová* a evanjeliá budú naňho odteraz pôsobiť novým spôsobom. Preniknú ho blaženosťou, akú predtým ani netušil. Lebo tón ich slov sleduje pohyby a rytmy, ktoré teraz v sebe vyvinul. Teraz môže priamo spoznať, že taký človek, akým bol Buddha, akými boli evanjelisti, nevyslovuje vlastné zjavenia, ale také, ktoré k nemu plynuli z najintímnejšej podstaty vecí. Ešte tu však treba upozorniť na jednu skutočnosť, čo pochopia len vnímavější. Človek na dnešnom stupni vzdelania nie veľmi chápe, prečo je toľko opakovaní v Buddhovej reči.

Ale žiakovi sa stávajú niečím, k čomu rád upína svoje vnútorné zmysly, lebo sa zhodujú s určitými rytmickými pohybmi v éterickom tele. Oddávať sa im v úplnom vnútornom tichu - to prináša aj súznenie s takýmito pohybmi. A keďže sú tieto pohyby odrazom svetových rytmov, ktoré v určitých bodoch predstavujú tiež pravidelné opakovanie minulých dejov, ak človek načúva podľa Buddhovho spôsobu, vžíva sa do súvislostí so svetovými tajomstvami.

Duchovná veda hovorí o štyroch vlastnostiach, ktoré si človek má získať po „cestě skúšky“, aby postúpil na vyšší stupeň poznania. Prvá vlastnosť je vedieť v myšlienkach oddeliť skutočné od zdaní, pravdu od púhej domnienky. Druhá vlastnosť je správne hodnotenie pravdivého a skutočného vzhľadom na zdanie. Tretia je vykonávanie šiestich, v minulej kapitole spomínaných vlastností: ovládať danie myšlienok, ovládanie skutkov, stálosti, trpezlivosti, viery a vyrovnanosti. Štvrtá je láska k vnútornej slobode.

Púhe rozumové chápanie toho, čo sa v týchto vlastnostiach nachádza, nie je nič platné. Duša ich musí prijať tak, aby sa stali vnútornými zvykmi. Vezmime si prvú vlastnosť: Rozlišovanie pravdy od zdaní. Treba sa vedieť pri každej veci celkom samostatne učiť rozlišovať medzi nepodstatným a tým, čo má význam. Len tak sa v tom možno školiť, ak celkom pokojne a trpezlivo pozorujeme z tohto hľadiska vonkajší svet. Potom spočinie zrak na pravdivom s takou samozrejmosťou, ako sa prv uspokojoval s nepodstatným. „Všetko pominuteľné je len podobenstvo“ (Goethe) táto pravda sa stáva samozrejým presvedčením duše. Tak je to aj u ostatných štyroch právd.

Teraz nastane pod vplyvom týchto štyroch duševných vlastností skutočná premena jemného éterického tela človeka. Prvou z nich, „odlíšením pravdivého od zdanía“, sa vytvorí stredný bod v hlave a pripravuje sa bod v oblasti hrtanu. Jeho skutočné vyvinutie si vyžaduje cvičenia koncentrácie, o ktorých bola vyššie reč. Ak sa už vytvoril stredný bod v oblasti hrtanu, dosahuje sa spomínané voľné ovládanie éterického tela a jeho ohraničenie sieťovým pletivom správnym odhadom pravdivého voči podružnému javu. Keď už dospel človek k takémuto hodnoteniu, postupne začína vnímať duchovné skutočnosti. Nech si však nemyslí, že má konať iba to, čo sa zdá dôležité pre rozum. Najnepatrnejší skutok je významnou vecou vo veľkom organizme vesmíru, treba si len uvedomovať tento význam. Nejde o podceňovanie, ale o správne ohodnotenie každodenných životných úkonov. O šiestich cnostiach, z ktorých pozostáva tretia vlastnosť, sa už hovorilo. Súvisia s formovaním dvanásťlupeňového lotosového kvetu v okolí srdca. Ako sme ukázali, treba len skutočne viesť životný prúd éterického tela.

Štvrtá vlastnosť: *túžba po oslobodení*, slúži na dozrievanie éterického orgánu v okolí srdca. Ak sa stane táto vlastnosť návykom duše, oslobodí sa človek od všetkého, čo súvisí iba s jeho osobnou prirodzenosťou. Už sa nedíva na veci zo svojho osobitného hľadiska. Hranice vlastného ja, ktoré ho viažu k tomuto hľadisku, miznú. Do jeho vnútra vchádzajú tajomstvá duchovného sveta. To je oslobodenie. Putá nútia človeka vidieť veci a bytosti tak, ako to zodpovedá jeho osobnému spôsobu. Od tohto osobného pozorovania vecí sa musí žiak tajného školenia odpútať, uvoľniť.

Z toho vidíme, že predpisy vyplývajúce z duchovnej vedy zasahujú hlboko do najvnútornejšej ľudskej prirodzenosti. A predpisy k štyrom spomenutým vlastnostiam sú takými predpismi. Možno ich nájsť v každom svetonázore, ktorý ráta s duchovným svetom. Zakladatelia takýchto svetonázorov nedali takéto predpisy z nejasných pohnútok. Boli to veľkí zasvätení, ktorí sformovali mravné predpisy z poznania. Vedeli, ako pôsobia na jemnú prirodzenosť človeka, a chceli, aby ich vyznávači rozvíjali. Žiť v zmysle týchto svetonázorov znamená pracovať na svojom duchovnom zdokonaľovaní. A iba ak človek takto koná, slúži svetovému celku. Zdokonaľovanie sa - to nie je sebaláska. Lebo nedokonalý človek je aj nedokonalý služobník ľudstva a sveta. Čím je jednotliviec dokonalejší, tým lepšie môže slúžiť celku. Tu platí: „Ak ruža krášli seba. krášli aj záhradu.“*

Preto sú zakladatelia významných svetonázorov veľkí zasvätení. Čo od nich prichádza, vlieva sa do ľudských duší. Pri plnom vedomí pracovali zasvätení na tomto vývojovom procese ľudstva. Obsah ich pokynov pochopíme len vtedy, ak si všimneme, že ich čerpali zo znalosti najvnútornejšej prirodzenosti človeka. Zasvätení boli veľkí poznávatelia a zo svojho poznania razili ideály pre ľudstvo. Ale človek sa blíži k týmto vodcom, ak sa vo svojom vlastnom vývoji povznesie k ich výšinám.

Ak sa už niekomu začalo formovať éterické telo uvedeným spôsobom, otvorí sa pred ním celkom iný život. A tajné školenie mu musí vo vhodnom čase objasniť, čo mu umožní vyznať sa v novom živote. Uvidí duchovne, napríklad prostredníctvom šesťnásťlupeňového lotosového kvetu, tvárnosti vyššieho sveta. Teraz si musí objasniť rozmanitosť týchto tvárností podľa toho, či ich spôsobujú také alebo onaké predmety, resp. bytosti. Prvé, čo upúta jeho pozornosť, bude, že na určitý druh tvárností (foriem) môže svojimi myšlienkami a pocitmi silno vplyvať, kým na iné nie, alebo len veľmi málo. Určitý druh línií sa hneď pozmení, ak v pozorovateľovi vznikne myšlienka: „aké je to pekné“, ale ešte počas pozorovania sa opraví a pomyslí si: „aké je to užitočné“. Hlavne formy minerálneho alebo umelého pôvodu majú vlastnosť, že sa menia každou myšlienkou a každým citom pozorovateľa. Menej to platí pre formy rastlín a ešte menej pre formy viažuce sa k zvieratám. I tieto sú pohyblivé a plné života, ale táto ich pohyblivosť pochádza len sčasti od účinku ľudských myšlienok a pocitov, zo zostávajúcej časti ide totiž o príčiny, na ktoré človek nemá vplyv. Avšak v tomto svete tvárností sa vyskytuje určitý druh foriem, ktoré sa spočiatku takmer úplne vymykajú pôsobeniu človeka. Žiak sa môže presvedčiť, že tieto formy nepochádzajú od nerastov, umelých vecí, rastlín, zvierat.

Aby si vec úplne ozrejmil, musí pozorovať tvárnosti, o ktorých už vie, že ich vyvolávajú pocity, pudy, náruživosti atď. iného človeka. I tu môže zistiť, že jeho vlastné myšlienky a pocity na ne vplyvajú, hoci nepatrne. Vo svete tvárností zostáva vždy určitý zvyšok, na ktorý je tento vplyv mizivo malý. Tento zvyšok

tvorí dokonca na začiatku cesty žiaka väčšiu časť toho, čo vôbec vníma. Povahu tejto časti si objasní až pozorovaním seba samého. Tu sa dozvie, čo sú to za tvary, ktoré si sám vytvára.

* *Buddhove reči: zo zbierky kánonu Páli, po prvý raz preložené do nemčiny Karolom Neumannom, 3 zväzky, Mnichov 1922.*

Všetko, čo koná, chce, žiada, po čom túži, nachádza svoje vyjadrenie v týchto tvaroch. Určitý pud, ktorý v ňom prebýva, náruživosť, ktorú má, zámer, ktorý prechováva, to všetko sa mu javí v týchto tvárnostiach. Ba celý jeho charakter sa odráža v tomto svete foriem. Človek teda môže svojimi vedomými myšlienkami a citmi vplývať na všetky útvary, ktoré nevychádzajú z neho samého: avšak na línie, ktoré spôsobuje jeho vlastná bytosť vo vyššom svete, keď už ich raz vytvoril, nemá žiadny vplyv. Z toho tiež vyplýva, že vo vyššom nazeraní na ľudské vnútro sa svet našich vlastných pudov, žiadostí a predstáv ukazuje vo vonkajších *tvaroch* práve tak, ako iné predmety a bytosti. Vnútny svet sa pre vyššie poznanie stáva časťou vonkajšieho sveta. Ako keby sme boli vo fyzickom svete obklopení zo všetkých strán zrkadlami a mohli sme pozorovať svoj fyzický zjav, tak vo vyššom svete, v podobe zrkadlenia prichádza v ústrety človeku jeho duševná bytosť. Na tomto stupni vývoja nastal pre žiaka tajného školenia čas, aby premohol ilúziu, ktorá pochádza z jeho osobnej ohraničenosti. Čo je v jeho osobnosti, môže teraz pozorovať ako vonkajší svet, tak ako prv bolo preňho vonkajším svetom to, čo pôsobilo na jeho zmysly. Skúsenosť ho pomaly učí zaobchádzať so sebou tak, ako prv zaobchádzal s bytosťami okolo seba.

Keby si človek otvoril pohľad do týchto duchovných svetov skôr, než sa stačil dostatočne pripraviť na bytosti v nich, stál by pred obrazom svojej vlastnej duše ako pred záhadou. Tvárnosti jeho vlastných pudov a náruživostí mu tu prichádzajú v ústrety vo formách, ktoré pociťuje ako živočíšne, zriedkavejšie ako ľudské. Živočíšne podoby tohto sveta sa nikdy nekryjú s podobami zvierat fyzického sveta, ale určitá vzdialená podobnosť tu je. Nevycvičení pozorovatelia by ich možno považovali za rovnaké. Teraz ak niekto vstúpi do tohto sveta, musí si osvojiť celkom nový spôsob posudzovania. Lebo odhliadnuc od toho, že sa veci, ktoré vlastne patria ľudskému vnútrajšku, zjavujú ako vonkajší svet, ukazujú sa aj ako zrkadlenie toho, čím sú v skutočnosti. Číslo tam musíme čítať ako jeho obraz v zrkadle, 265 je v skutočnosti 562. Guľa sa javí tak, ako keby bol pozorovateľ v jej strede. Potom si treba tento vnútorný vzhľad správne preložiť. Ale i vlastnosti duše sa javia ako zrkadlenie. Želanie niečoho vonkajšieho dostáva tvar, ktorý sa sám pohybuje k pôvodcovi priania. Náruživosti, ktoré sídlia v našej nižšej ľudskej prirodzenosti, môžu prijať formu zvierat a pod., ktoré sa vrhajú na človeka. Ved' v skutočnosti sa tieto náruživosti chcú dostať von: predmet svojho uspokojenia hľadajú vo vonkajšom svete. Ale táto snaha sa predstavuje vo svojom zrkadlení ako útok na nositeľa náruživosti.

Ak sa žiak naučí sám pokojným a vecným sebazpozorovaním poznávať svoje vlastnosti skôr, než sa povznesie k vyššiemu videniu, potom nájde aj vo chvíli, keď bude stáť voči nemu jeho vnútro ako vonkajší odraz, dosť odvahy a sily, aby sa vedel správne zachovať. Ľudia, ktorí sa dostatočne neoboznámili so svojím vnútrom v takomto sebakúmaní, nespoznávajú sa v zrkadlovom obraze a budú ho považovať za cudziu skutočnosť. Dokonca ich zachváti aj úzkosť pri tomto pohľade, a keďže vec nemôžu znieť, nahovoria si, že toto všetko je len prelud, fantázia, čo nevedie k ničomu. V oboch prípadoch by stál človek osudným spôsobom sám sebe v ceste k vyššiemu vývoju, pretože sa v nezrelom stave dostal na určitý stupeň vývoja.

Žiak má bezpodmienečné dospieť k duchovnému zretiu svojej duše, aby sa mohol povzniesť. Pretože vo vlastnom ja má duchovno-duševno, ktoré môže najlepšie posúdiť. Ak už získal dokonalý obraz o svojej osobnosti vo fyzickom svete a teraz sa mu po prvý raz ukáže jej obraz z vyššieho sveta, môže ich začať porovnávať. Vyššie môže uviesť do vzťahu s niečím, čo pozná, a tak môže vychádzať z pevného základu. No naopak, nech by pred ním stálo hocikolko iných duchovných bytostí, nevedel by si spočiatku nijako vysvetliť ich charakter ani ich podstatu. Čoskoro by vycítil, ako sa mu stráca pod nohami pevná pôda. Treba zdôrazniť, že bezpečný postup k vyššiemu svetu vedie cez dokonalé poznanie a posudzovanie vlastnej bytosti.

Sú to teda duchovné *obrazy* s ktorými sa človek spočiatku stretá na svojej ceste k vyššiemu svetu. Lebo skutočnosť, ktorá zodpovedá týmto obrazom, je v *ňom samom*. Preto musí byť žiak tajného školenia zrelý, aby na tomto prvom stupni nechcel mať hmatateľné reality, ale aby obrazy pozoroval ako niečo správne. V rámci tohto obrazového sveta čoskoro poznáva, že sa má učiť nové. Jeho *nižšie ja* je pred ním ako obraz v zrkadle: ale *uprostred* tohto obrazu sa zjavuje pravá skutočnosť *vyššieho ja*. Z obrazu nižšej osobnosti sa stane viditeľnou tvárnosť duchovného ja. A iba stádeťo sa vinú nitky k iným, vyšším duchovným skutočnostiam.

Teraz nastal čas uplatnenia dvoj lupenového lotosového kvetu, ktorý je nad obočím. Keď sa začne pohybovať, človek získava možnosť spojiť svoje ja s nadradenými duchovnými bytosťami. Prúdy tohto lotosového kvetu sa pohybujú k vyšším skutočnostiam tak, že pohyby sú človeku celkom vedomé. Tak ako svetlo umožňuje oku vidieť predmety fyzického sveta, umožňujú tieto prúdy vidieť duchovné bytosti vyšších svetov.

Predstavy pochádzajúce z ponárania sa do duchovnej vedy, ktoré obsahujú základné pravdy, učia žiaka uvádzať do pohybu a riadiť prúdy lotosového kvetu v oblasti očí.

Čo je zdravá sila úsudku, školenie sa v logike, to sa celkom zvlášť osvedčuje na tomto stupni vývoja. Treba si uvážiť, že vyššie ja, ktoré dosiaľ driemalo v človeku ako zárodok, čiže nevedome, sa rodí k vedomému bytiu. Nielen v obraznom, prenesenom zmysle, ale skutočne to súvisí so zrodom v duchovnom svete. A narodená bytosť vyššieho ja, ak má byť životaschopná, musí prísť na svet so všetkými orgánmi a vlohami, aké potrebuje. Podobne ako sa príroda musí starať, aby sa dieťa narodilo s dobre vyvinutým sluchom a zrakom, musia i zákony sebaučiny človeka dbať o to, aby jeho vyššie ja vchádzalo do bytia s potrebnými schopnosťami. Pritom sú tieto zákony, ktoré zabezpečujú vývoj vyšších orgánov, totožné so zdravými zákonmi rozumu a mravnosti vo fyzickom svete. Tak ako dozrieva dieťa v matkinom lone, dozrieva vo fyzickom ja duchovný človek. Zdravie dieťaťa je závislé od normálneho účinkovania prírodných zákonov v matkinom lone. Podobne je zdravie duchovného človeka podmienené zákonmi bežného rozumu a chápania vo fyzickom svete. Nik nemôže zrodiť zdravé vyššie ja, ak nežije a nezmysľa vo fyzickom svete zdravo. Život priradený prírode a rozumu - to je základ každého duchovného rozvoja. V matkinom lone žije dieťa už podľa tých prírodných síl, ktoré budú po narodení dieťaťa vnímať jeho zmyslové orgány - tak žije vyššie ja podľa zákonov duchovného bytia už za fyzickej existencie. A tak, ako si dieťa akýmsi nejasným životným citom osvojuje priradené sily, aj človek hospodári so silami duchovného sveta ešte skôr, než sa zrodí jeho vyššie ja. Áno, tak musí konať, ak sa má narodiť ako dokonale vyvinutá bytosť. Nebolo by správne, ak by niekto povedal: až budem vidieť jasnovidné, prijmem učenie duchovnej vedy. Veď bez ponorenia sa do duchovného bádania nemôže ani vôbec dospieť ku skutočnému vyššiemu poznaniu. Ako keby sa dieťa v matkinom lone zdráhalo použiť sily, ktoré k nemu prichádzajú prostredníctvom matky, a chcelo čakať, až si ich dokáže samo tvoriť. Tak, ako plod dieťaťa cítením života skúsi, že to, čo mu je dávané, je správne, tak skúša ešte nejasnovidný človek pravdu učenia o duchovnej vede. Je to prvé nahliadnutie do týchto vied, budujúce na pravde a na jasnom, zdravom, všestranne posudzujúcom rozume, hoci duchovné veci ešte nevidí. Treba sa najprv mystickým poznatkom učiť a tak sa pripravovať na jasnovidnosť. Človek, ktorý by získal jasnovidnosť pred týmto učením, by sa podobal na dieťa, ktoré sa narodilo síce so zrakom a sluchom, ale bez mozgu. Rozprestieral by sa pred ním celý bohatý svet farieb a tónov, ale nevedel by, čo si s tým počať.

Čo bolo kedysi človeku zrejmé, lebo mal cíť pre pravdu, rozum pre chápanie a umnosť, stáva sa na opisovanom stupni duchovného školenia jeho vlastným zážitkom. Teraz má bezprostrednú skúsenosť zo svojho vyššieho ja. Pritom poznáva, že súvisí s duchovnými bytosťami vyššieho rázu a že s nimi tvorí jeden celok. Vidí, ako pretrvávajúce nižšie ja pochádza z vyššieho ja. Teraz môže svoje pominuteľné presne odlíšiť od svojho pretrvávajúceho. Nieje to nič iné, lenže sa učí chápať náuku o vteľovaní (inkarnácia) vyššieho ja do nižšieho na základe vlastného nazerania. Teraz sa mu stáva zrejmým, že sa nachádza v akejsi vyššej duchovnej spojitosti a že tá spôsobuje jeho vlastnosti a osudy. Učí sa poznávať zákon svojho života - karmu. Uznáva, že jeho nižšie ja, ktoré teraz tvorí jeho súčasné bytie, je len jednou z podob prijímaných jeho vyššou bytosťou. A badá pred sebou možnosť pracovať na sebe, čerpajúc zo síl svojho vyššieho ja aby sa stával, čoraz dokonalejším. Zistí, že jestvujú ľudia, ktorí už dosiahli vyššie stupne než je stupeň, ktorý dosiahol on. Uznáva, že ich učenia a skutky prichádzajú vnuknutím vyšších svetov. Vďačí za to svojmu prvému nazretiu do vyššieho sveta. Už chápe ako skutočnosť názov: „Veľkí zasvätení ľudstva“.

Toto sú dary, ktoré nadobúda žiak tohto stupňa pre svoj vývoj: nazretie do vyššieho ja, do náuky o vteľovaní vyššieho ja do nižšieho, nazretie do zákona, že život vo fyzickom svete je spravovaný podľa duchovných spojitostí - podľa zákona karmy - a napokon nazretie do bytia veľkých zasvätených.

Preto sa aj hovorí, že žiak, ktorý dosiahol tento stupeň, sa úplne zbavil *pochybností*. Ak si prv mohol osvojiť svoju vieru z argumentov rozumu a zdravého myslenia, je táto viera teraz vystriedaná úplným poznaním a nazeraním, ktorým už nič neotrasie.

Náboženstvá poskytovali vo svojich obradoch, sviatostiach a rituáloch navonok viditeľné zrkadlenie vyšších duchovných procesov a bytostí. Toto môže popierať len ten, kto ešte nenazrel do hĺbín veľkých náboženstiev. Kto sa však díva do samotnej duchovnej skutočnosti, pochopí aj veľký význam navonok viditeľných úkonov. Tomu sa potom stáva náboženská služba už aj sama odzrkadlením jeho styku s duchovne mu nadradeným svetom.

Vidíme, akým spôsobom sa stal žiak skutočne novým človekom, keď dosiahol tento stupeň. Teraz môže postupne ďalej dozrievať, prúdmi svojho éterického tela, riadiť vlastný vyšší prvok života a tým dosiahnuť veľkú nezávislosť od svojho fyzického tela.

GA 10